

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ЩЕГЛЮК МАКСИМ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 336.711(477):33.012.8-045.45(043.3)

**ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В УМОВАХ
ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі менеджменту банківської діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник кандидат економічних наук, доцент
Конопатська Лариса Василівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
професор кафедри менеджменту банківської діяльності

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Міщенко Світлана Володимирівна,
ДВНЗ «Університет банківської справи» (м. Київ)
завідувач кафедри фінансів і страхування

кандидат економічних наук
Дробязко Анатолій Олександрович,
ДННУ «Академія фінансового управління» (м. Київ)
провідний науковий співробітник відділу координації податково-бюджетної та кредитно-фінансової політики

Захист відбудеться «30» листопада 2016 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680 м. Київ, просп. Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113 м. Київ, вул. Дегтярівська, 49 г, ауд.601.

Автореферат розісланий «28» жовтня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

В.М. Опарін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасному світі інтеграційні процеси носять всеохоплюючий та об'єктивний характер, зумовлюючи зростання взаємозв'язків і взаємозалежностей національних економічних систем. Під впливом інтеграційних процесів жодна країна неспроможна раціонально формувати і реалізовувати економічну політику без урахування пріоритетів і норм ведення бізнесу учасниками світової спільноти. Інтеграція змінює архітектуру глобального фінансового простору, посилюючи вимоги до надійності та стійкості банківських установ. За цих умов зростає роль та посилюється відповідальність центральних банків за підтримання стабільності в монетарній сфері. Парафування Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС) закріпило незмінність євроінтеграційного вектора розвитку України та поклало на державу низку зобов'язань щодо впровадження стандартів та принципів ЄС. Адаптація банківського сектору України до світових та європейських стандартів потребує від Національного банку України вжиття відповідних заходів, що впливають на зміну стратегічних пріоритетів його діяльності. За цих умов актуалізуються дослідження теоретичних і практичних засад євроінтеграційних процесів у фінансовому секторі, а також обґрунтування пріоритетних напрямів, які мають бути реалізовані Національним банком України (НБУ) з метою наближення вітчизняного банківського сектору до норм та правил ЄС.

Теоретичне підґрунтя грошово-кредитних відносин та дослідження діяльності центральних банків закладено у працях вітчизняних вчених-економістів М. Алесєєнка, С. Аржевітіна, О. Вовчак, О. Дзюблюка, А. Дробязка, В. Козюка, Л. Конопатської, В. Міщенко, С. Міщенко, А. Мороза, М. Пуховкіної, А. Сомик, М. Савлука, В. Юрчишина та ін. Значний внесок у дослідження розвитку центральних банків зробили такі зарубіжні науковці: В. Гріллі, Д. Маскіандаро, Г. Табелліні, В. Сміт, А. Цукерман, М. Фельдштейн, Ф. Мишкін.

Відаючи належне доробку вчених, слід зауважити, що питання удосконалення напрямів діяльності центрального банку в умовах фінансової інтеграції залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, потребують поглибленої розробки теоретичні і практичні питання монетарної політики, макропруденційного регулювання, незалежності та транспарентності центрального банку, формування ефективної комунікаційної політики, адаптації та гармонізації вітчизняного законодавства до вимог ЄС. Актуальність вирішення зазначених проблем та їх практична значимість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, визначили його мету та основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційна робота виконана в межах плану наукових досліджень кафедри менеджменту банківської діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темою: «Удосконалення механізмів регулювання та управління діяльністю кредитних установ в умовах циклічного розвитку економіки» (державний реєстраційний номер 0112U002957). Внесок автора у виконання науково-дослідної теми полягає в дослідженні теоретичних та практичних проблем впливу фінансової інтеграції на функціонування центральних банків, розробленні

методичного підходу до визначення стабільності національної грошової одиниці та обґрунтуванні пріоритетних напрямів діяльності Національного банку України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретичних засад функціонування центрального банку в умовах фінансової інтеграції та розробка науково-практичних рекомендацій щодо реалізації пріоритетних напрямів діяльності Національного банку України.

Відповідно до визначеної мети в роботі передбачено розв'язання таких завдань:

- узагальнити та систематизувати наукові підходи до трактування завдань і функцій центрального банку;
- виокремити напрями фінансової інтеграції та дослідити особливості її впливу на діяльність центральних банків;
- визначити пріоритети діяльності центральних банків в інтегрованому фінансовому середовищі;
- проаналізувати рівень незалежності НБУ як необхідної умови стабільності банківської системи України;
- обґрунтувати домінантні фактори впливу на стабільність грошової одиниці та розробити підхід до визначення її стабільності як необхідної умови фінансової інтеграції;
- запропонувати рекомендації щодо уніфікації та гармонізації банківського законодавства України та Європейського Союзу;
- оцінити рівень комунікаційної політики та транспарентності Національного банку України з урахуванням особливостей процесів фінансової інтеграції;
- розробити пропозиції, спрямовані на удосконалення макропруденційної політики НБУ та інструментарію її реалізації.

Об'єктом дослідження є діяльність центрального банку в умовах фінансової інтеграції.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі взаємодії центрального банку з іншими суб'єктами ринку в інтегрованому фінансовому середовищі.

Методи дослідження. Методологічну основу наукового дослідження складають фундаментальні положення економічної теорії, фінансів, банківської справи, а також теоретичний доробок вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, присвячений проблемам діяльності центральних банків в умовах глобалізації та фінансової інтеграції. При постановці та розв'язанні поставлених завдань використовувалися такі загальнонаукові і спеціальні методи пізнання: наукова абстракція, структурно-декомпозиційний, логічне узагальнення, групування, системно-структурний аналіз – для розкриття особливостей функціонування центральних банків та систематизації застосовуваного ними інструментарію; економіко-статистичний, аналізу і синтезу – для дослідження практичних аспектів реалізації монетарної політики в Україні та Європі; економіко-математичні методи – для виявлення залежності інструментів і параметрів монетарної політики та індексу споживчих цін як основного показника, що характеризує стабільність грошової одиниці.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти і нормативні документи України та країн Європейського Союзу, статистичні дані, аналітичні огляди та звіти Національного банку України, Державної служби статистики України, міжнародних фінансових організацій, а також ЄС та Європейського центрального банку, монографічні дослідження та наукові публікації зарубіжних і вітчизняних фахівців з питань діяльності центральних банків та реалізації грошово-кредитної політики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад функціонування центрального банку в умовах фінансової інтеграції та розробці науково-практичних рекомендацій щодо реалізації пріоритетних напрямів діяльності Національного банку України. Основні положення, які визначають наукову новизну дисертаційної роботи:

вперше:

– розроблено підхід до визначення індексу стабільності національної грошової одиниці в умовах фінансової інтеграції, а саме: 1) обґрунтовано сукупність домінуючих факторів впливу на стабільність грошової одиниці в умовах інтеграційних процесів; 2) виявлено та оцінено вплив домінуючих факторів за допомогою кореляційно-регресійного аналізу; 3) побудовано модель залежності індексу стабільності національної грошової одиниці від параметрів монетарної політики. Запропонований підхід дозволить прогнозувати зміну стабільності національної валюти та обирати найбільш ефективні монетарні інструменти її підтримки в умовах фінансової інтеграції;

удосконалено:

- класифікацію функцій центрального банку на основі узагальнення досвіду країн Європейського Союзу в частині трансформації функціональних повноважень центральних банків під впливом фінансової інтеграції. Виокремлено три групи функцій: основні, додаткові та специфічні. До основних функцій віднесено: «регулюючі», «контрольні», «обслуговуючі»; до додаткових - управління державним боргом, проведення аналітичних досліджень, ведення статистичних баз даних. Поява специфічних функцій, таких як нагляд за фінансовими конгломератами, нагляд на консолідованій основі, обумовлена інтегрованим характером сучасного фінансового посередництва. Така класифікація дає змогу розширити функціональні повноваження центральних банків, точніше визначити об'єкт впливу та інструменти реалізації кожної з функцій;

- обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку Національного банку України в умовах фінансової інтеграції: забезпечення достатнього рівня незалежності; удосконалення монетарної політики та валютна лібералізація; посилення макропруденційного нагляду та регулювання; уніфікація та гармонізація законодавства у фінансово-банківській сфері; розвиток комунікаційної політики та забезпечення транспарентності. Активізація діяльності за цими напрямками сприятиме формуванню стратегічних орієнтирів розвитку НБУ в контексті загальносвітових інтеграційних процесів;

- підходи до банківського нагляду на основі кластерного методу, що передбачає групування банків для цілей нагляду за схожими бізнес-моделями та профілями ризиків. На відміну від діючих підходів, запропоновано виділити такі кластери: системно важливі банки; банки з іноземним капіталом; державні банки;

вітчизняні банки, які не залежать від одного клієнта; всі інші фінансові установи, що потребують ретельного контролю та моніторингу. Це дозволить диференціювати наглядові вимоги для різних кластерів, концентруючи зусилля органів банківського нагляду на найбільш ризикових сферах діяльності банків. Такий підхід відповідає європейській практиці та надасть змогу НБУ координувати діяльність структурних підрозділів, точніше прогнозувати виникнення й поширення ризиків, запобігти появі загрозливих системних ризиків та забезпечити стабільність банківської системи;

набули подальшого розвитку:

- трактування макропруденційної політики НБУ з урахуванням рекомендацій світових фінансових організацій (ЄЦБ, МВФ, Базельського комітету) та обґрунтування інструментарію макропруденційного регулювання, спрямованого на досягнення стійкого економічного зростання;

- обґрунтування доцільності введення у вітчизняну практику критерію оцінки незалежності центрального банку «Існування чітких законодавчих норм своєчасного призначення Ради Центрального банку», який широко використовується в країнах ЄС. Це дозволить отримати об'єктивнішу оцінку рівня незалежності НБУ та визначити шляхи її підвищення до рівня європейських вимог;

- пропозиції щодо підвищення рівня транспарентності НБУ на основі використання індексу Ейффінгера-Герааца (Eijffinger-Geraats), призначеного для оцінки інформаційної прозорості; обґрунтування заходів для покращення комунікаційної політики НБУ за результатами порівняльного аналізу практики Європейського центрального банку та Банку Англії, що сприятиме підвищенню рівня транспарентності НБУ;

- практичні рекомендації щодо уніфікації та гармонізації законодавства України з законодавством ЄС шляхом імплементації низки директив ЄС у вітчизняну практику. Це сприятиме створенню рівних умов конкуренції в фінансовому секторі та наближенню до європейських вимог ведення банківського бізнесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних і методичних положень дисертаційного дослідження, які доведені до рівня конкретних пропозицій та рекомендацій, придатних до використання в процесі трансформації діяльності Національного банку України.

Так, отриманні результати дослідження та розроблені методичні рекомендації використані в практичній діяльності вітчизняних банківських установ: результати дослідження щодо визначення та встановлення додаткових вимог до капіталу банку з метою додаткового покриття збитків та мінімізації впливу системного ризику були впроваджені в діяльність ПАТ АТ «Ощадбанк» (довідка від 17.06.2016 р. №11/1-16/348/1); заходи щодо удосконалення банківського регулювання та нагляду в умовах інтеграції, які сприятимуть підвищенню довіри населення до діяльності НБУ, рекомендовані Асоціацією «Український Кредитно-банківський Союз» (довідка від 25.05.2016 №114/1); підходи до визначення рівня транспарентності використані у роботі Рейтингового агентства «Експерт-Рейтинг» для оцінки рівня комунікаційної політики Національного банку України (довідка від 25.05.2016 №РА-312/1). Результати дисертаційного дослідження у частині розрахунку індексів політичної та економічної незалежності НБУ, а також основних положень валютної лібералізації

та гармонізації вітчизняного законодавства до законодавчих актів Європейського Союзу використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана» при викладанні наук (дисциплін): «Банківське регулювання та нагляд» і «Валютне регулювання та контроль» (довідка від 10.06.2016).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом власних досліджень та самостійною науковою роботою. Усі наукові результати, викладені у дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані та містяться лише ті напрацювання, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися, обговорювалися й отримали схвальну оцінку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема в тому числі: «Економіка. Управление. Финансы» (Київ, 2013р.); «Актуальні проблеми посткризового розвитку банківського сектору України» (Київ, 2014р.); «Сучасні тенденції в економіці та управлінні: новий погляд» (Запоріжжя, 2014р.); Банківський та реальний сектор економіки: фінансово-економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку» (Тернопіль, 2015р.); «Розвиток національної економіки: теорія і практика» (Івано-Франківськ, 2015р.); «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України» (Київ, 2015р.); «Інноваційні напрями теоретичних та практичних досліджень в економічній науці» (Київ, 2015р.); «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (Одеса, 2015р.); «Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації» (Херсон, 2015р.); «Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни» (Ужгород, 2015р.); «Modern scientific researches and developments: theoretical value and practical results» (Bratislava, 2016); «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи» (Київ, 2016р.); Formation of modern economic area: benefits, risks, implementation mechanisms (Tbilisi, 2016р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 20 наукових працях загальним обсягом 6,3 друк. арк., з них: 4 – у наукових фахових виданнях; 3 – у наукових фахових виданнях, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах; 13 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 206 сторінок, що містить 40 таблиць на 24 сторінках, 36 рисунків на 18 сторінках, 11 додатків на 36 сторінках. Список використаних джерел включає 258 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі розкрито актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, обґрунтовано наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів.

У розділі 1 «Теоретичні засади функціонування центральних банків в умовах фінансової інтеграції» досліджено генезис і причини виникнення

центральної банків, систематизовано функції центральної банків, визначено напрями фінансової інтеграції та пріоритетні напрями діяльності центральної банків в умовах інтеграційних процесів.

За результатами ретроспективного аналізу процесів створення та функціонування центральної банків країн світу встановлено, що інституційне середовище їх діяльності формувалось відповідно до умов розвитку суспільства, торгівлі та економіки кожної країни. В окремих країнах центробанки створювалися в період економічних криз, воєн, проведення грошових реформ, які супроводжували трансформацію фінансової системи. Становлення центробанків відбувалося як еволюційним шляхом, так і за допомогою адміністративних методів, що стало вимогою часу та трансформацій, які відбувалися в суспільстві (табл. 1).

Таблиця 1

Створення центральної банків країн світу

Еволюційний			Адміністративний		
Країна/ назва ЦБ	Рік створення	Капітал	Країна/ назва ЦБ	Рік створення	Капітал
Швеція/ Riksbank	1668	1	Австрія/ Oesterreichische National bank	1816	1
Велика Британія/ Bank of England	1694	1	Бельгія/ National bank of Belgium	1850	3
Франція/ Banque de France	1800	1	США/ Federal Reserve System	1913	2
Голландія/ De Nederlandsche Bank	1814	1	Австралія/ Reserve Bank of Australia	1960	1
Японія/ Bank of Japan	1882	3	Німеччина/ Deutsche Bundesbank	1975	1
Канада/ Bank of Canada	1934	1	Україна/ Національний банк України	1991	1
Умовні позначення капіталу ЦБ:					
1 - державний – 100% капіталу належить державі					
2 - акціонерний – 100% капіталу ЦБ належить банкам або іншим фінансовим установам					
3 - змішаний – часткове володіння капіталом ЦБ державою та іншими економічними суб'єктами.					

Джерело: розроблено автором

В роботі досліджено вплив фінансової інтеграції на трансформацію діяльності банківських систем та центральної банків. Фінансова інтеграція характеризується зростанням взаємозалежності та узгодженості функціонування міжнародних та національних фінансових ринків. На основі дослідження особливостей протікання інтеграційних процесів у фінансовій сфері виокремлено чотири сегменти фінансової інтеграції: уніфікація фінансових інструментів, гармонізація законодавства у фінансовій сфері, зниження бар'єрів для транскордонного руху капіталів, формування глобальної фінансової інфраструктури. Результатом стає посилення взаємозалежності та впливу міжнародних чинників на національні фінансові ринки, в тому числі й на діяльність центральної банків. В роботі узагальнено позитивні та негативні наслідки фінансової інтеграції та встановлено, що в цілому позитивні сторони переважають потенційні загрози. Наголошено, що оскільки процеси фінансової інтеграції є незворотними, то необхідно шукати шляхи подолання негативних проявів.

Незворотність процесів фінансової інтеграції підтверджується фактом існування інтеграційних об'єднань в усіх регіонах світу: Європейський Союз (ЄС), Асоціація

Азіатсько-тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), Економічне співтовариство держав Західної Африки (ЕКОВАС), Митний і економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК), Латиноамериканська асоціація інтеграції (ГАВКІТ), економічний союз держав у Південній Америці (МЕРКОСУР), Союз Арабського Магрибу та інші. Напрямом фінансової інтеграції України обрано рух до Європейського Союзу з використанням західноєвропейської моделі інтеграції, тому функціонування центрального банку в умовах фінансової інтеграції в роботі досліджено з урахуванням досвіду системи центральних банків ЄС. Рівень розвитку ЄС засвідчив успішність процесів інтеграції національних економік до цього співтовариства.

Обґрунтовано, що під впливом процесів транснаціоналізації та фінансової інтеграції змінюються функціональні повноваження центральних банків та з'являються нові напрями їх діяльності. За результатами узагальнення та систематизації функцій центральних банків світу виокремлено три групи функцій: основні, додаткові та специфічні. До групи основних віднесено: 1) «регулюючі» - регулювання монетарної сфери, попиту та пропозиції на кредит; 2) «контрольні» - контроль за функціонуванням кредитно-банківської системи для підтримання стабільності цієї системи, а також проведення валютного контролю; 3) «обслуговуючі» - забезпечення функціонування платіжних систем, функції фінансового агента уряду. З поглибленням інтеграційних процесів ці функції частково можуть передаватися та реалізуватися на рівні інтеграційних угруповань. Додаткові функції, до яких віднесено: проведення аналітичних досліджень, ведення статистичних баз даних, зберігаються за центральним банком окремої країни та реалізуються на національному рівні. Набуття специфічних функцій, таких як нагляд за фінансовими конгломератами, нагляд на консолідованій основі, обумовлено інтегрованим характером фінансового посередництва, розвитком процесів транснаціоналізації та глобалізації. З поглибленням інтеграційних процесів перелік цих функцій розширюватиметься. Запропонована класифікація дає змогу точніше визначити об'єкт впливу, змістовніше трактувати зміст кожної функції центрального банку та обирати адекватні методи її реалізації в умовах фінансової інтеграції.

В роботі визначено та обґрунтовано пріоритетні напрями діяльності Національного банку України в умовах фінансової інтеграції, до яких віднесено: забезпечення достатнього рівня незалежності НБУ; удосконалення монетарної політики та валютна лібералізація; посилення макропруденційного нагляду та регулювання; уніфікація та гармонізація законодавства у фінансово-банківській сфері; розвиток комунікаційної політики та забезпечення транспарентності. В умовах фінансової інтеграції незалежність центрального банку набуває особливого значення, оскільки виникає необхідність виконувати вимоги та впроваджувати рішення, прийняті на рівні інтеграційного утворення чи союзу. Як показує практика, незалежність центрального банку підвищує довіру економічних суб'єктів до монетарної політики. Незалежність центрального банку, цілі його діяльності, прогнози та інформаційні матеріали є необхідними умовами ефективної комунікаційної політики, яка забезпечить довіру до роботи центрального банку.

В дисертації акцентовано, що центральним банкам належить беззаперечне лідерство у формуванні довіри суспільства до банківської системи, тому монетарна

політика та валютна лібералізація є одним з головних пріоритетів діяльності центрального банку. Цей напрям передбачає уніфікацію монетарних політик країн-учасниць інтеграційного утворення, а також використання нових нетрадиційних інструментів реалізації (програми кількісного пом'якшення QE, екстрена допомога ліквідності) для підтримки економічного зростання. Встановлено, що неодмінним елементом монетарної політики ЦБ в умовах фінансової інтеграції є валютна лібералізація, яка проявляється у скасуванні валютних обмежень та в переході країн від фіксованих до плаваючих валютних курсів. Валютні обмеження спрямовані на стримування потоків капіталу між країнами, тому гальмують інтеграційні процеси. В умовах фінансової інтеграції посилюється роль центральних банків у процесах регулювання та нагляду за діяльністю установ фінансового сектору. В різних країнах можуть функціонувати різні моделі нагляду, однак загальні принципи здійснення наглядових функцій мають бути уніфіковані та обов'язкові для всіх членів інтеграційного об'єднання. Цей принцип реалізовано в Базельських угодах про капітал. Для реалізації наглядових функцій центральний банк має розробити макропруденційну політику як комплекс превентивних заходів впливу з метою виявлення системних ризиків та забезпечення фінансової стабільності. В умовах глобальних викликів особливої гостроти набуває питання зростання транспарентності діяльності центральних банків, яка має на меті формування високої довіри суспільства до монетарної політики держави.

У розділі 2 **«Пріоритетні напрями діяльності Національного банку України в сучасних умовах»** досліджено напрями діяльності Національного банку України, які визначені пріоритетними в умовах фінансової інтеграції та розроблено пропозиції щодо їх реалізації.

Для аналізу незалежності НБУ в роботі застосовано індекси GMT (названий першими літерами прізвищ вчених V. Grilli, D. Masciandaro, G. Tabellini) та індекс Цукермана (Cukierman), які дозволяють оцінити такі види незалежності як: 1) інституційна, 2) функціональна, 3) фінансова, 4) особиста. Індекс GMT складається з двох під-індексів: політичної та економічної незалежності. Індекс Цукермана включає шістнадцять змінних, об'єднаних в чотири групи: кадрова автономія, розробка грошово-кредитної політики, її цілі та обмеження на фінансування державного бюджету. Встановлено, що за період 2000-2016 рр. НБУ значно підвищив рівень своєї економічної та політичної незалежності відповідно до індексу GMT (рис.1).

Це стосується закріплення на законодавчому рівні вимог щодо самостійності НБУ, а також незалежності від впливу інших державних установ. Обґрунтовано, що для покращення політичної незалежності НБУ повинен отримати більше повноважень в частині призначення голови та членів Ради НБУ. Також необхідно запровадити повну відповідальність цих посадових осіб за прийняття рішень монетарного характеру та їх наслідки. Для підвищення об'єктивності оцінки рівня незалежності Національного банку України слід ввести у вітчизняну практику критерій «Існування чітких законодавчих норм своєчасного призначення Ради Центрального банку», який успішно використовується в практиці країн ЄС. Це дозволить підвищити рівень політичної незалежності НБУ.

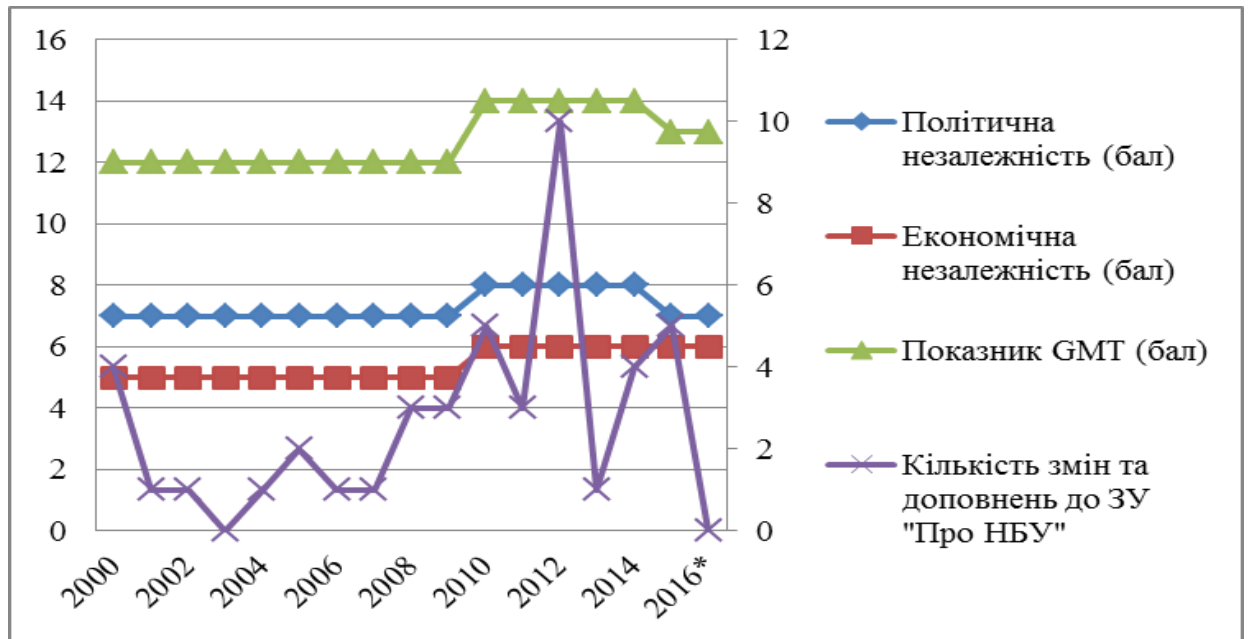

Рис. 1. Рівень незалежності Національного банку України за індексом GMT в період з 2000 по 2016 рр. (на кінець року)

*прогнозовані дані на кінець 2016 року.

Ліва шкала - значення індексу GMT та його складових; Права шкала - кількість змін та доповнень до ЗУ «Про Національний банк України».

Джерело: побудовано автором

Визначено, що діяльність НБУ в напрямі гармонізації банківського законодавства та вимог ЄС дозволить Україні в майбутньому органічно влитися у міжнародне співтовариство та стати його повноправним членом. За результатами систематизації вітчизняного банківського законодавства рівень його адаптації та гармонізації з нормативно-правовими актами Європейського Союзу визначено як достатній. Встановлено, що в частині започаткування і ведення банківської діяльності у вітчизняному законодавстві враховано більшість вимог Директив ЄС 2006/48/ЄС від 14.06.2006 р. «Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ» та 2001/65/ЄС від 27 вересня 2001 р. «Про правила оцінки, що застосовуються у річній та консолідованій звітності окремих видів компаній, а також банків та інших фінансових установ». В дисертації визначено перспективні напрями адаптації та гармонізації законодавства України із банківським законодавством ЄС.

Оскільки основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці України за рахунок проведення виваженої та ефективної монетарної політики, в роботі досліджено зв'язок між інструментами монетарної політики та стабільністю національної грошової одиниці, яка оцінюється за допомогою індексу стабільності. Забезпечення відповідальності НБУ за стабільність національної грошової одиниці можливе на основі дотримання режиму мультитаргетування, а саме стабільності рівня цін (споживчих та промислових) та валютного курсу за підтримки економічного зростання. Відповідно індекс стабільності національної грошової одиниці пропонуємо розраховувати за формулою:

$$I_{\text{стаб.}} = \sqrt[3]{I_{\text{СЦ}} \times I_{\text{БК}} \times I_{\text{ЦВ}}}, \quad (1)$$

де $I_{\text{стаб.}}$ – індекс стабільності національної грошової одиниці; $I_{\text{СЦ}}$ – індекс споживчих цін за

певний період; $I_{\text{вк}}$ – індекс валютного курсу за період, який визначається як темп приросту офіційного курсу гривні до долара США за певний період; $I_{\text{цв}}$ – індекс цін виробників за період.

Підвищення індексу свідчить про зростання волатильності грошової одиниці. Індекс включає зовнішню складову стабільності національної валюти через валютний курс, вплив якого враховується в тому часовому інтервалі, в якому й виникають коливання. Аналіз динаміки індексу стабільності грошової одиниці України за період 2010-15 рр. свідчить про зростання волатильності національної валюти в період 2014-15 рр. через загострення економічної кризи та різку девальвацію гривні. При цьому індекс стабільності гривні в 2014 р. становив 147,61, а індекс споживчих цін – тільки 124,9, тобто різниця (22,71 процентних пункти) відображає вплив зовнішньої складової стабільності (валютного курсу). В 2015 р. склалася протилежна ситуація – індекс споживчих цін перевищив індекс стабільності гривні на 4,16 процентних пункти через зниження темпів зростання цін виробників.

За результатами кореляційно-регресійного аналізу визначено сукупність домінуючих факторів впливу на індекс стабільності грошової одиниці України в умовах інтеграційних процесів: облікова ставка НБУ; обсяг рефінансування банків за період та темп приросту грошової бази; валютний курс гривні до долара США. Ці фактори впливу враховані в моделі залежності індексу стабільності гривні від змінних монетарної політики НБУ. В дисертації побудовано регресійну модель залежності індексу стабільності гривні від параметрів монетарної політики НБУ. Отримані результати показали, що найбільший вплив на стабільність національної грошової одиниці має зміна грошової бази. Це доводить доцільність збільшення грошової пропозиції для стимулювання внутрішнього кредитування. Також досить вагомими чинниками є зміна валютного курсу та облікової ставки НБУ. Найменше впливає зміна обсягів рефінансування банків, проте постійне зростання обсягів рефінансування НБУ призводить до підвищення валютного курсу, яке зумовлює підвищення волатильності гривні. Запропонована регресійна модель дає змогу прогнозувати зміну стабільності національної валюти залежно від змін певних інструментів монетарної політики.

Результати прогнозування впливу параметрів монетарної політики НБУ на стабільність гривні на 2016-17 рр. свідчать про поступову стабілізацію навіть за умов девальвації гривні на 10% протягом 2016-17 рр. Це досягається завдяки монетарній політиці НБУ, спрямованій на демонетизацію пропозиції грошей. Відтак, з позиції підтримки стабільності національної валюти найбільш адекватним економічним умовам монетарним інструментом визначено зміну облікової ставки НБУ. Оскільки основні показники монетарної політики визначаються виключно НБУ, то і використання конкретних методів та інструментів тісно пов'язане з рівнем незалежності центрального банку. За низького рівня незалежності НБУ не зможе використовувати адекватні інструменти відповідно до цілей монетарної політики.

Для збереження в суспільстві довіри до банків необхідне ефективне державне регулювання, спрямоване на підтримку та забезпечення стабільності банківської системи, захист інтересів інвесторів та вкладників банків. За результатами дослідження моделей нагляду за фінансовим сектором в країнах Європейського Союзу визначено, що в реаліях сьогодення для України ефективним є перехід від секторальної моделі до моделі «twin peaks» (модель «двох вершин»). Впровадження

цієї моделі дозволить здійснювати нагляд на консолідованій основі за діяльністю банків та небанківських фінансових установ. Система банківського нагляду в Україні має базуватися на вимогах угоди «Базель III» з адаптацією до вітчизняної практики. Обґрунтовано, що згідно з європейським досвідом, банківський нагляд НБУ доцільно здійснювати на основі розподілу банків за наглядовими кластерами із застосуванням від стандартного до посиленого режиму з кількісними обмеженнями. Вважаємо, що діючий підхід НБУ до виділення кластерів є дещо ускладненим, особливо в сегменті малих та середніх банків. Запропоновано виокремити такі кластери: системно важливі банки; банки з іноземним капіталом; державні банки; вітчизняні банки, які не залежать від одного клієнта; всі інші фінансові установи, що потребують ретельного контролю та моніторингу. Головні пріоритети нагляду мають формуватись навколо найбільш ризикових сфер діяльності банків. Такий підхід дозволить диференціювати наглядові вимоги для різних кластерів та надасть змогу НБУ: оптимізувати навантаження на наглядовців та кураторів; визначати найактуальніші напрями вибіркового аналізу операцій банку; прогнозувати виникнення та поширення ризиків; скоординувати діяльність підрозділів нагляду, фінансового моніторингу, валютного контролю та інших.

В дисертації аргументовано, що упродовж 2016 року НБУ значно підвищив прозорість своєї діяльності. Оцінка прозорості показала, що НБУ входить до другої групи центральних банків з середнім рівнем інформаційної прозорості (рис.2). Показник прозорості НБУ вдвічі нижчий за показники центробанків європейських країн, де середнє значення індексу складає понад 10 балів, і має індекс прозорості на рівні таких країн: Македонія (7), Румунія (7,5), Молдова (8), Данія (8).

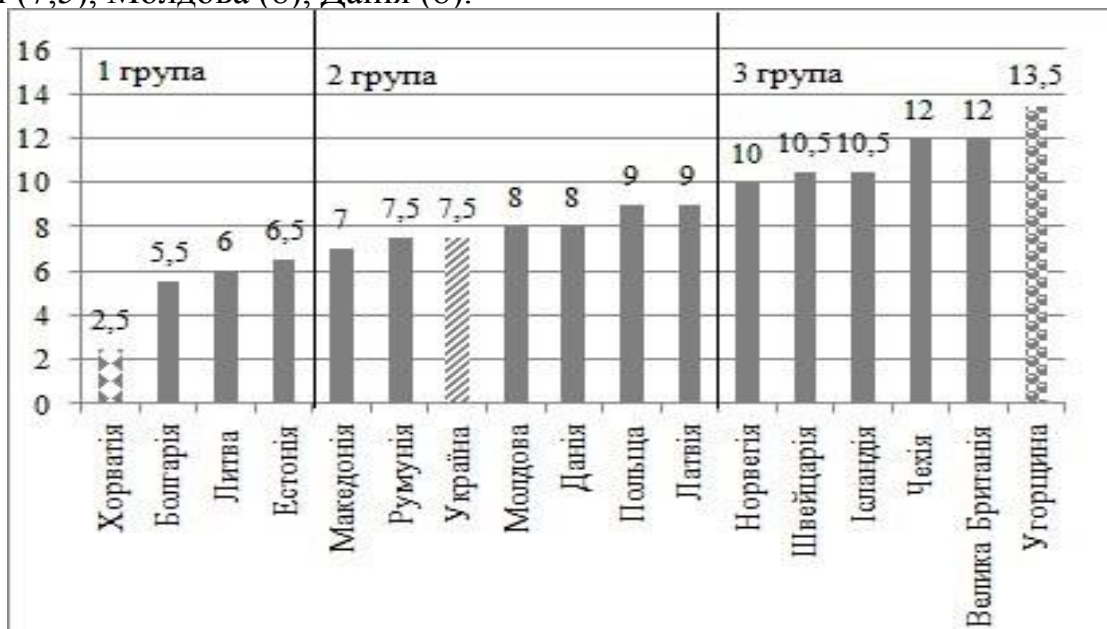

Рис. 2. Прозорість центральних банків європейських країн станом на 01.01.2016 р. на основі індексу Ейффінгера-Герааца

Джерело: складено автором

З'ясовано, що прозорість центрального банку значною мірою забезпечується через його комунікаційну політику, яка має бути чітко виражена і носити системний, а не спонтанний (хаотичний) характер. В роботі обґрунтовано

необхідність розроблення стратегії комунікаційної політики НБУ, спрямовану на те, щоб допомогти учасникам ринку в розумінні цілей монетарної політики і дати їм можливість прогнозувати економічні тенденції. За результатами дослідження досвіду розвинутих країн (країни ЄС, США, Австралія, Нова Зеландія, Японія) запропоновано розробити спеціальний публічний документ «Звіт з фінансової стабільності», в якому надавати регулярний і всебічний аналіз макроекономічного середовища, операцій на фінансових ринках, ризиків, які створюють загрози для фінансової стабільності, а також роз'яснювати необхідність застосування тих чи інших заходів НБУ. Формування та оприлюднення такого документу на постійній основі слід розглядати як один із шляхів відновлення довіри суспільства до банківської системи та НБУ.

Використання індексу Ейффінгера-Герааца (Eijffinger-Geraats), призначеного для оцінки інформаційної прозорості, дозволить посилити якість комунікації НБУ з усіма макроекономічними агентами за рахунок публікації протоколів засідань Ради НБУ з прийнятими рішеннями монетарного характеру. Підвищенню інформаційної прозорості НБУ сприятиме створення на електронному інтернет-представництві розділу «Календар подій», в якому необхідно розміщувати інформацію про заплановані події та поточні заходи НБУ.

У розділі 3 **«Удосконалення монетарної політики та макропруденційної політики Національного банку України в контексті євроінтеграційних процесів»** обґрунтовано необхідність удосконалення інструментів монетарного регулювання економіки України з урахуванням європейського досвіду та впровадження макропруденційної політики, як основного напрямку розвитку НБУ.

В роботі визначені детермінанти фінансової інтеграції та виявлено причинно-наслідкові зв'язки між фінансово-економічними показниками та рівнем фінансової інтеграції України. Результати аналізу показали відсутність причинно-наслідкової залежності між групою показників України (обліковою ставкою НБУ, ставкою НБУ за кредитами овернайт та індексом споживчих цін) та між групою фінансово-економічних показників ЄС (обліковою ставкою ЄЦБ, ставкою овернайт ЄЦБ, гармонізованим індексом споживчих цін (ЕСВ НІСР)). Обґрунтовано перелік показників, які характеризують причинно-наслідкові зв'язки (прямі чи опосередковані) між Україною та Європейським союзом, а саме: гармонізований індекс споживчих цін та FINTEC (The composite indicator of financial integration in Europe). Встановлено, що із позиції України найбільш чутливим виявився показник прямих іноземних інвестицій (пара «FINTEC та прямі іноземні інвестиції в Україну з країн ЄС» характеризується взаємозалежністю, оскільки імовірність відсутності взаємозв'язків менше граничного значення 0,05). На основі проведеного дослідження статистично доведено важливість притоку іноземного капіталу як одного із основних індикаторів фінансової інтеграції.

Проведені дослідження показали, що успішний досвід використання інструментів монетарного регулювання в європейських країнах обумовлений, насамперед, ефективною політикою Європейського центрального банку (ЄЦБ). Монетарна політика ЄЦБ підтримує попит і покращує доступ до кредитів, що пом'якшує негативний вплив ризиків, які супроводжують проведення реформ, сприяє проведенню структурних змін, спрямованих на підтримку інвестицій.

Встановлено, що основним завданням сучасної монетарної політики НБУ, на відміну від політики ЄЦБ, є максимально можливе зниження темпів інфляції у річному вимірі та створення підґрунтя для досягнення середньострокової цілі. Міжнародний досвід свідчить, що одним із дієвих методів стабілізації економіки країни є механізм таргетування інфляції. Основним інструментом його реалізації є облікова ставка центрального банку, за допомогою якої регулятор впливає на вартість грошей. Визначено, що сучасна монетарна політика НБУ має суттєві недоліки, які перешкоджають відновленню цінової стабільності та потребують якнайшвидшого подолання. З огляду на європейський досвід, для забезпечення валютної та цінової стабільності необхідно підвищити ефективність застосування кредитного каналу емісії та операцій на відкритому ринку. Це передбачає реалізацію таких заходів: оптимізацію операцій рефінансування та мобілізації коштів; підвищення ефективності процентної політики, що передбачає формування оптимального коридору процентних ставок для забезпечення контрольованості ставок грошового ринку та валютного курсу; розвиток інструментарію та вдосконалення практики застосування операцій НБУ на відкритому ринку; активізацію використання інструментів рефінансування для структурної підтримки відновлення економічного зростання та сприяння економічній політиці уряду, якщо це не перешкоджатиме цілям забезпечення цінової стабільності.

Визначено, що в умовах фінансової інтеграції перед регулятивними органами постали нові завдання, найбільш вагомими серед яких є такі: 1) оцінка та виявлення системних ризиків; 2) забезпечення фінансової стабільності. Це обумовило необхідність розширення напрямів діяльності центральних банків шляхом надання їм особливих повноважень, так званого макропруденційного мандату, який дає право на формування та реалізацію макропруденційної політики. Цей процес має відбуватися в рамках Комплексної програми реформування фінансового сектору до 2020 року.

Під макропруденційною політикою пропонуємо розуміти комплекс превентивних заходів уповноваженого органу, який має макропруденційний мандат, спрямованих на мінімізацію системного ризику та пов'язаних з ним ризиків за допомогою застосування пруденційного інструментарію з метою забезпечення стабільності фінансової системи. В дисертації обґрунтовано роль та місце макропруденційної політики у структурі пруденційної політики НБУ. За результатами вивчення практики наглядової діяльності в різних країнах світу встановлено, що найбільш розповсюдженою є модель, за якої макропруденційний мандат надано центральному банку.

В дисертаційному дослідженні систематизовано інструменти макропруденційної політики Європейської ради з системних ризиків (ЄРСР), які поділено на чотири групи залежно від цілей забезпечення стабільності банківської системи (табл. 2).

Враховуючи загальносвітові тенденції розвитку фінансового сектору, а також прагнення до розвитку макропруденційного інструментарію та для забезпечення відповідності рекомендаціям ЄРСР, вважаємо за необхідне законодавче закріплення макропруденційного мандату за НБУ.

В дисертації встановлено, що переваги від фінансової інтеграції можуть применшуватися за рахунок зростання ризику зараження та ефекту доміно. В умовах

зростання рівня та величини потенційних ризиків визначено, що чим швидше фінансові системи інтегруються, тим гострішою стає проблема забезпечення фінансової стабільності. Удосконалення організації та інструментарію банківського регулювання і нагляду, а також розробка макропруденційної політики сприяє попередженню втрати фінансової стабільності.

Таблиця 2

Інструменти макропруденційної політики ЄРСР

№	Група	Інструменти
1	Кредитування та леверидж	Контрциклічний буфер капіталу (CCB)
		LTV, LTI/DSTI
		Галузеві вимоги (залежно від специфіки діяльності)
		Буфер системного ризику (SRB)
		Інші буфери консервації
		Коефіцієнт левериджу
2	Ліквідність та дисбаланси	Коефіцієнт чистого стабільного фондування (NSFR)
		Інші фонди чистого стабільного фондування (LCR)
		Інші буфери ліквідності
		Запас ліквідності
3	Концентрація	Галузеві вимоги до капіталу
		Інструменти капіталу (SRB, large exposures restrictions, інші буфери)
4	Моральний ризик	Буфери для глобальних системно важливих інститутів (G-SII)
		Буфери для інших системно важливих інститутів (O-SII)
		Буфер системного ризику (SRB)
		Інші буфери консервації
		Додаткові вимоги до ліквідності системно важливих інститутів

Джерело: побудовано автором

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у поглибленні теоретичних засад діяльності центрального банку та розробленні практичних рекомендацій щодо реалізації пріоритетних напрямів розвитку НБУ в умовах фінансової інтеграції. Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. На підставі узагальнення історичного досвіду створення та функціонування центральних банків країн світу визначено, що вони є основою ефективного функціонування монетарної сфери та банківської системи будь-якої країни. Встановлено, що під впливом процесів транснаціоналізації та фінансової інтеграції трансформуються функціональні повноваження та з'являються нові напрями діяльності центральних банків. Виділено та систематизовано функції центральних банків у три групи: основні, додаткові та специфічні. До групи основних функцій віднесено: 1) «регулюючі» - регулювання монетарної сфери, попиту та пропозиції на кредит; 2) «контрольні» - контроль за функціонуванням кредитно-банківської системи для підтримання стабільності цієї системи, а також проведення валютного контролю; 3) «обслуговуючі» - функції за допомогою яких центральні банки забезпечують діяльність платіжних систем, фінансового агента уряду; додаткові - аналітичні дослідження центральних банків та ведення статистичних баз даних; специфічні - нагляд за фінансовими конгломератами, нагляд на консолідованій основі.

2. Встановлено, що фінансова інтеграція є складним та багатоаспектним явищем, яке характеризується зростанням взаємозалежності міжнародних та національних фінансових ринків. На основі узагальнення особливостей протікання інтеграційних процесів виокремлено чотири сегменти фінансової інтеграції: 1) гармонізація законодавства у фінансовій сфері; 2) уніфікація фінансових інструментів; 3) зниження бар'єрів для транскордонного руху капіталів; 4) формування глобальної фінансової інфраструктури. Визначено, що процеси фінансової інтеграції протікають одночасно у всіх сегментах. За результатами порівняння позитивних та негативних проявів фінансової інтеграції зроблено висновок, що в цілому позитивні сторони переважають потенційні загрози. Наголошено, що незворотність процесів фінансової інтеграції вимагає пошуку шляхів подолання її негативних проявів.

3. Обґрунтовано, що в умовах фінансової інтеграції трансформуються напрями діяльності центральних банків. Пріоритетними напрямками діяльності НБУ в умовах фінансової інтеграції є: забезпечення незалежності; уніфікація та гармонізація банківського законодавства; удосконалення монетарної політики (з використанням нових нетрадиційних інструментів) та валютна лібералізація; посилення макропруденційного нагляду та регулювання; розвиток комунікаційної політики та забезпечення транспарентності. Активізація діяльності за цими напрямками дозволить сформувати стратегічні орієнтири розвитку НБУ в контексті загальносвітових інтеграційних процесів.

4. За результатами кореляційно-регресійного аналізу виявлено, що домінантними факторами впливу на стабільність грошової одиниці України в умовах інтеграційних процесів є такі: валютний курс гривні до долара США; облікова ставка НБУ; обсяг рефінансування банків за період та темп приросту грошової бази. Встановлено, що найбільший вплив на стабільність національної грошової одиниці має зміна грошової бази, а також досить вагомими залишаються зміни валютного курсу та облікової ставки НБУ. Прогнози, отримані за результатами моделювання, свідчать про поступове зниження квартального індексу стабільності національної грошової одиниці протягом 2016-2017 рр., що дозволяє зробити висновки про поступове підвищення стабільності гривні.

5. Визначено, що незалежність центрального банку розглядається як гарантія проведення банком виваженої монетарної політики, спрямованої на забезпечення збалансованого розвитку національної економіки. Встановлено, що основним завданням сучасної монетарної політики НБУ є максимально можливе зниження темпів інфляції у річному вимірі. Одним із дієвих методів стабілізації є механізм таргетування інфляції, а основним інструментом його реалізації - облікова ставка НБУ. Визначено, що сучасна монетарна політика НБУ має суттєві недоліки, які перешкоджають відновленню цінової стабільності та потребують якнайшвидшого подолання. Встановлено, що для покращення політичної незалежності НБУ повинен отримати більшу незалежність в частині призначення голови та членів Ради НБУ. Доведено необхідність запровадження повної відповідальності цих посадових осіб за прийняття рішень монетарного характеру та їх наслідки.

6. Встановлено, що рівень адаптації та гармонізації вітчизняного банківського законодавства до нормативно-правових актів Європейського Союзу є достатнім. З

метою подальшого розвитку банківської системи та фінансового сектору в цілому необхідно провести імплементацію Директиви 2014/56/ЄС від 16 квітня 2014 р., «Про обов'язковий аудит річних звітів та консолідованих звітів», а також Регламенту (ЄС) 1606/2002 від 19 липня 2002 р. «Про застосування Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IAS)» в частині правил перевірки річної та консолідованої звітності певних видів компаній, банків, страхових компаній та інших фінансових установ. Перспективним напрямом адаптації та гармонізації законодавства України щодо банківського нагляду є приведення у відповідність частині V Директиви 2006/48/ЄС «Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ», а також Директиви 2013/36/ЄС від 26 червня 2013 р. «Про доступ до діяльності кредитних організацій та пруденційний нагляд за діяльністю кредитних організацій», що створить рівні умови конкуренції в фінансовому секторі, а також посилить вимоги щодо платоспроможності та ліквідності учасників фінансового сектору.

7. Обґрунтовано, що макропруденційна політика НБУ має спрямовуватися на попередження кризових явищ в банківській системі. До основних завдань макропруденційної політики НБУ належать: 1) підтримка стабільності фінансової системи до агрегованих шоків, включаючи рецесію і зовнішні шоки; 2) обмеження концентрації фінансових ризиків, прийнятих на себе фінансовою системою; 3) згладжування фінансового циклу. Заходи макропруденційної політики мають спрямовуватися на забезпечення стабільності банківської системи та подолання дисбалансів, а саме: 1) надмірне нарощення обсягів кредитування і зростання левериджу; 2) дисбаланси та низька ліквідність ринку; 3) прямий та непрямий вплив концентрації; 4) нерівномірність системи стимулювання з метою зниження морального ризику.

8. Аргументовано, що в сфері реалізації функцій банківського регулювання та нагляду для України на цей час найбільш доцільним є перехід від секторальної моделі до моделі «двох вершин», яка дозволяє на консолідованій основі здійснювати нагляд за діяльністю банків та небанківських фінансових установ. Для попередження та зниження ризиків, пов'язаних з розширенням євроінтеграційних процесів, запропоновано реалізувати низку заходів. По-перше, це удосконалення нормативно-правового забезпечення умов і порядку допуску іноземних банків. По-друге, проведення стрес-тестування банків для мінімізації ризиків їх діяльності. По-третє, зміна підходів до визначення наглядових кластерів, які запропоновано розрізняти за такими рівнями: системно важливі банки; банки з іноземним капіталом; державні банки; вітчизняні банки, які не залежать від одного клієнта; всі інші фінансові установи, що потребують ретельного контролю та моніторингу. Підвищення вимог до якості капіталу і активів найбільших банків знизить ймовірність виникнення кризових явищ в процесі інтеграції банківського сектору до європейського співтовариства.

9. Доведено, що НБУ значно підвищив прозорість своєї діяльності. Оцінка прозорості за допомогою індексу Ейффінгера-Герааца показала, що НБУ входить до другої групи банків з середнім рівнем інформаційної прозорості. Обґрунтовано необхідність розроблення стратегії комунікаційної політики НБУ. Запропоновано розробити спеціальний публічний документ «Звіт із фінансової стабільності», в якому надавати регулярний і всебічний аналіз макроекономічного

середовища, операцій на фінансових ринках, системних ризиків, які створюють загрози для фінансової стабільності, а також роз'яснювати необхідність застосування тих чи інших заходів НБУ. Формування та оприлюднення такого документу на постійній основі слід розглядати як один із шляхів відновлення довіри суспільства до банківської системи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Щеглюк М.С. Політика рефінансування банків: вітчизняна практика та міжнародний досвід / М.С. Щеглюк // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць КНЕУ. – Київ, 2014. – Вип. 32. – С.291-300 (0,4 д.а.);

2. Щеглюк М.С. Розвиток банківського регулювання та нагляду в умовах європейської інтеграції / М.С. Щеглюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент – 2015. - № 13. – С. 235-240. – (0,7 д.а.);

3. Щеглюк М.С. Незалежність центрального банку в умовах фінансової інтеграції / М.С. Щеглюк // Ринок цінних паперів України. – 2015. - № 8. – С. 41-49 (0,5 д.а.);

4. Щеглюк М.С., Довгань Є.І. Пріоритетні функції центральних банків та особливості їх реалізації в умовах фінансової інтеграції / М.С. Щеглюк, Є.І. Довгань // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки – 2015. – Вип. 15. - Ч. 5. – С. 156-163. – (1,2 д.а., особисто автору – 0,6 д.а., виявлено та систематизовано пріоритетні функції центральних банків Німеччини, Франції, Польщі та Туреччини);

У наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

5. Щеглюк М.С. Антикризові заходи центральних банків провідних країн світу / М.С. Щеглюк // Економічний аналіз (*WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, ResearchBible, Open Academic Journals Index, CiteFactor*) : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2014. - № 1. (16). – С. 285-292 (0,6 д.а.);

6. Щеглюк М.С. Сучасні тенденції розвитку грошово-кредитної політики Європейського центрального банку / М.С. Щеглюк // Економіст. (*RePEc*). – 2014. – № 11. – С.10-13. (0,6 д.а.)

7. Щеглюк М.С. Підвищення транспарентності Національного банку України, як важливий фактор забезпечення стабільності банківської системи / М.С. Щеглюк // Фінанси, облік і аудит. (*Ulrichsweb global serials directory, Google Scholar*) : зб. наук. праць КНЕУ. – Київ. – 2016. – Вип. 1 (27) – С.149-164. (0,8 д.а.);

В інших виданнях:

8. Щеглюк М.С. Вплив процентної ставки центрального банку / М.С. Щеглюк // Економіка. Управление. Финансы. : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Київ, 20 декабря 2013 г.) : Киев : Изд-во 2013. – С. 91-92 (0,1 д.а.);

9. Щеглюк М.С. Діяльність ЄЦБ щодо стабілізації фінансового сектору / М.С. Щеглюк // Актуальні проблеми посткризового розвитку банківського сектору України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та аспір. (Київ, 15-16 травня

2014 р.) : у 2 т. – Київ : ДП «Прінт Сервіс», - 2014. – Т. II. – С. 340-342 (0,1 д.а.);

10. Щеглюк М.С. Основні інструменти грошово-кредитної політики Європейського центрального банку / М.С. Щеглюк // Сучасні тенденції в економіці та управлінні: новий погляд : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 12-13 грудня 2014 р.). – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2014. – Ч. 2. – С. 76-79 (0,2 д.а.)

11. Щеглюк М.С. Сучасні механізми банківського нагляду в Європейському союзі / М.С. Щеглюк // Банківський та реальний сектор економіки: фінансово-економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, асп. та студ. (Тернопіль, 24 березня 2015 р.). – Вектор. – Тернопіль, 2015. – С. 98-100. (0,2 д.а.)

12. Конопатська Л.В., Щеглюк М.С. Світова практика реалізації грошової політики кількісного пом'якшення / Л.В. Конопатська, М.С. Щеглюк // Розвиток національної економіки: теорія і практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 03-04 квітня 2015 р.). – Тернопіль : Крок, 2015. – Ч.3. – С. 109-111. (0,2 д.а. *особисто автору* – 0,1 д.а. *досліджено питання реалізації політики кількісного пом'якшення ЄЦБ та ФРС США*);

13. Щеглюк М.С. Сучасні світові тенденції розвитку банківського нагляду / М.С. Щеглюк // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України : зб. тез. доп. V наук.-практ. конф. студ. асп. та молодих учених. (Київ, 28 травня 2015 р.). – УБС НБУ м. Київ. – Київ, 2015. – С. 148-149. (0,1 д.а.)

14. Щеглюк М.С. Розвиток системи банківського нагляду в умовах фінансової інтеграції / М.С. Щеглюк // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики - : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25-26 вересня 2015 р.) : у 2 ч. – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, - 2015. – Ч. 2. – С. 91-96. (0,3 д.а.);

15. Щеглюк М.С. Теоретичні аспекти сутності та значення понять «Банківське регулювання» та «Банківський нагляд» / М.С. Щеглюк // Інноваційні напрями теоретичних та практичних досліджень в економічній науці : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25-26 вересня 2015 р.). – К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2015. – С. 120-123. (0,2 д.а.)

16. Щеглюк М.С. Вплив фактору довіри населення на розвиток банківської системи України / М.С. Щеглюк // Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Херсон 15-16 жовтня 2015 р.). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 161-164 (0,1 д.а.);

17. Щеглюк М.С. Особливості функціонування центральних банків в умовах фінансової інтеграції / М.С. Щеглюк // Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни: теорії та пропозиції : матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 1-12 грудня 2015 р.) : у 2 ч. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Ч. 2. – С. 101-104 (0,3 д.а.);

18. Shchegliuk M.S. Tendencies of the ECB monetary control process development / M.S. Shchegliuk // Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Братислава, 15-18

березня 2016 р.). – К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2016. – С. 156-158 (0,1 д.а.);

19. Щеглюк М.С. Взаємодія банківської системи України з Міжнародним валютним фондом / М.С. Щеглюк // International scientific conference: «Formation of modern economic area: Benefits risks, implementation mechanisms: conference Proceedings, Part II. April 29. 2016. Tbilisi: SSOTU. – P. 271-273 (0,1 д.а.);

20. Щеглюк М.С. Європейський стабілізаційний механізм: створення та особливості функціонування / М.С. Щеглюк // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. студ. асп. та молодих вчених. (Київ, 20 травня 2016 р.). – УБС м. Київ. – Київ, 2016. – С. 295-298 (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Щеглюк М. С. Пріоритети розвитку центрального банку в умовах фінансової інтеграції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню та удосконаленню науково-методичних підходів до визначення понять та функцій центрального банку в умовах фінансової інтеграції, реалізації монетарної політики та оцінювання її впливу на економічне зростання України.

Узагальнено наукові підходи до класифікації функцій центрального банку на основі історичного аналізу ролі центральних банків. Систематизовано пріоритетні напрями функціонування центральних банків в умовах фінансової інтеграції та проаналізовано функції та діяльність НБУ відповідно до цих напрямів. Розроблено модель залежності стабільності національної валюти від інструментів монетарної політики НБУ та визначено підхід до визначення індексу стабільності національної грошової одиниці в умовах фінансової інтеграції. Обґрунтовано пропозиції, спрямовані на удосконалення інструментів монетарного регулювання економіки та макропруденційної політики з урахуванням європейського досвіду.

Ключові слова: центральний банк, фінансова інтеграція, монетарна політика, макропруденційна політика, незалежність центрального банку, транспарентність та комунікаційна політика.

АННОТАЦИЯ

Щеглюк М. С. Приоритеты развития центрального банка в условиях финансовой интеграции. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана, Киев, 2016.

Диссертация посвящена исследованию и совершенствованию научно-методических подходов к определению понятий и функций центрального банка в условиях финансовой интеграции, реализации монетарной политики и оценки ее влияния на развитие экономики Украины.

Обобщены научные подходы к классификации функций центрального банка на основе исторического анализа роли центральных банков. Предложено разделить функции на три группы: основные, дополнительные и специфические. В группу основных функций отнесены: 1) «регулирующие» - регулирование монетарной сферы, спроса и предложения на кредит; 2) «контрольные» - контроль за функционированием кредитно-банковской системы для поддержания стабильности этой системы, а также осуществления валютного контроля; 3) «обслуживающие» - функции с помощью которых центральные банки обеспечивают деятельность платежных систем, финансового агента правительства; дополнительные - аналитические исследования центральных банков и ведения статистических баз данных; специфические - надзор за финансовыми конгломератами, надзор на консолидированной основе.

Систематизированы приоритетные направления функционирования НБУ в условиях финансовой интеграции: обеспечение независимости; унификация и гармонизация банковского законодательства; усовершенствование монетарной политики (с использованием новых нетрадиционных инструментов) и валютная либерализация; усиление макропруденциального надзора и регулирования; развитие коммуникационной политики и обеспечение транспарентности.

В диссертационном исследовании разработана модель зависимости стабильности национальной валюты от инструментов монетарной политики НБУ. Проведен корреляционно-регрессионный анализ на основании, которого выявлено, что доминантными факторами влияния на стабильность денежной единицы Украины в условиях интеграционных процессов являются: валютный курс гривны к доллару США, учетная ставка НБУ, объем рефинансирования банков и темп прироста денежной базы.

В работе обоснована целесообразность введения в отечественную практику критерия оценки независимости центральных банков «Существование четких законодательных норм своевременного назначения Совета центрального банка», который широко используется в странах Европейского Союза. Это позволит получить объективную оценку уровня независимости НБУ и определить пути ее повышения до уровня европейских требований.

В диссертационном исследовании, обоснованы предложения, направленные на совершенствование инструментов монетарного регулирования экономики и макропруденциальной политики с учетом европейского опыта. Обосновано, что макропруденциальная политика НБУ направлена на предупреждение кризисных явлений в банковской системе. Мероприятия макропруденциальной политики должны способствовать обеспечению стабильности банковской системы и преодолению дисбалансов, таких как: 1) чрезмерное наращивание объемов кредитования и рост леввериджа; 2) низкая ликвидность рынка; 3) прямое и косвенное негативное влияние концентрации; 4) неравномерность системы стимулирования с целью снижения морального риска.

Ключевые слова: центральный банк, финансовая интеграция, монетарная политика, макропруденциальная политика, независимость центрального банка, транспарентность и коммуникационная политика.

ANNOTATION

Shchegliuk M.S. The priorities of the central bank development in terms of financial integration. - Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of the candidate of Economic Sciences in the specialty 08.00.08. – money, finance, and credit. – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2016.

This research focuses on the improvement of scientific and methodological approaches to the definition of concepts and functions of the central bank in terms of financial integration, monetary policy implementation and evaluation of its impact on economic growth in Ukraine.

The scientific approaches to the classification of the functions of the central bank based on historic analysis of the role of central banks are summarized. The priority areas of central banks operation in terms of financial integration are systematized and the functions and activity of NBU in accordance with these directions are analyzed. The model of dependence on the stability of the currency of NBU monetary policy is developed and the approach to determining the index of stability of the national currency in terms of financial integration is determined. Suggestions aimed at improving the instruments of monetary regulation of the economy and macro prudential policy taking into account European experience are substantiated.

Key words: central bank, financial integration, monetary policy, macro prudential policy, central bank independence, transparency and communication policy.